

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ DEĞER TERCİHLERİNİN
KÜRESEL VATANDAŞLIK DÜZEYLERİNE ETKİSİ**

The Effect of Social Studies Preservice Teachers' Value Preferences on Global Citizenship Levels*

Hacı Bayram KANAR¹ ve Birol BULUT²

¹Öğretmen, Mardin Milli Eğitim Müdürlüğü, Mardin, hbkkartal@hotmail.com, orcid.org/0000-0003-4819-7888

²Doç. Dr., Firat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Eğitimi ABD, Elazığ, bbulut@firat.edu.tr, orcid.org/0000-0003-1096-4527

Araştırma Makalesi/Research Article

Makale Bilgisi

Geliş/Received:
24.08.2022

Kabul/Accepted:
28.12.2022

DOI:

10.18069/firatsbed.1166431

Anahtar Kelimeler

Sosyal Bilgiler, Değerler,
Vatandaşlık, Küresel
Vatandaşlık

ÖZ

Bu araştırmanın amacı, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının değer tercihleri ile küresel vatandaşlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. İlişkisel tarama modeli kullanılan bu araştırma, Türkiye’de bulunan üç üniversitenin eğitim fakültesi sosyal bilgiler öğretmenliği bölümlerinde öğrenim gören 322 öğretmen adayı üzerinde yürütülmüştür. Bu araştırmada veri toplama aracı olarak iki ölçek kullanılmıştır. Veri toplama araçlarından biri, Morais ve Ogden (2011) tarafından geliştirilen Küresel Vatandaşlık Ölçeği (KVÖ)’nin Şahin ve Çermik (2014) tarafından Türkçeye uyarlandığı ve geçerlik-güvenirlik analizlerini yapıldığı ölçektir. Diğer veri toplama aracı ise Bolat (2013) tarafından geliştirilen “Çok Boyutlu Sosyal Değerler Ölçeği” dir. Bu ölçeklerde elde edilen veriler SPSS 21 programı ile analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda kadın katılımcıların küresel vatandaşlık düzeyleri ile çok boyutlu sosyal değerler düzeyleri, erkek katılımcılara göre daha yüksek olmasına rağmen fark, istatistiksel olarak anlamlı değildir. “Küresel Vatandaşlık Ölçeği” ve “Çok Boyutlu Sosyal Değerler Ölçeği” ve bunun yanında alt boyutlara ait alınan puanlar arasında pozitif yönde ve anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca çok boyutlu sosyal değerler ölçeğinin bilimsel değerler alt boyutunun, küresel vatandaşlık düzeyini, istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordadığı görülmektedir.

ABSTRACT

The purpose of this research is to examine the relationship between social studies teacher candidates' value preferences and their level of global citizenship. This research, using the a relational survey model, was conducted on 322 pre-service teachers studying in the social studies teaching departments of the education faculties of three universities in Turkey. In this study, two scales were used as data collection tools. One of the data collection tools is the Global Citizenship Scale (GCS) developed by Morais and Ogden (2011), adapted to Turkish by Şahin and Çermik (2014) and its validity-reliability analyzes were made. The other data collection tool is the “Multidimensional Social Values Scale” developed by Bolat (2013). The data obtained in these scales were analyzed with the SPSS 21 program. As a result of the research, although the levels of global citizenship and multidimensional social values of female participants are higher than that of male participants, the difference is not statistically significant. A positive and significant relationship was found between the scores of the "Global Citizenship Scale" and the "Multidimensional Social Values Scale" as well as the sub-dimensions. In addition, it is seen that the scientific values sub-dimension of the multidimensional social values scale predicts the level of global citizenship at a statistically significant level.

Keywords

Social Studies, Values,
Citizenship, Global
Citizenship

Atıf/Citation: Kanar, H. B. ve Bulut, B. (2023). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Değer Tercihlerinin Küresel Vatandaşlık Düzeylerine Etkisi. *Firat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 33, 1(149-158).

Sorumlu yazar/Corresponding author: Birol BULUT, bbulut@firat.edu.tr

*Bu çalışma ikinci yazarın danışmanlığında birinci yazarın yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

1. Giriş

Küresel vatandaşlık, son yıllarda küreselleşmenin hızlanmasından ve yeni dönemin uygulamalarından dolayı bilimsel bir ilgi ile büyük oranda kavramsal ve pedagojik zeminini oluşturmuştur. Küresel sorunlar ve bu sorunların çözümü noktasında anahtar kavram haline gelen küresel vatandaşlık, küresel sorunların çözümünde başat bir rol üstlenmiştir (Gaudelli,2016; Clifford ve Montgomery,2017; Goren ve Yemini,2017). Hızlı bir değişimin yaşandığı bu dönemde zorluklara ve yeni gerçeklere hazırlıklı olarak daha geniş yurttaşlık ve vatandaşlık eğitimi modeli olarak öne çıkmaktadır (Xiong ve Li, 2017; Salter ve Halbert, 2017). Küresel konularda büyük zorluklarla karşılaşan bireyin veya geleceğin küresel vatandaşlarının bu zorluklarla başa çıkabilmek için küresel düzeyde bilgiye erişme, olayları kavrayabilme, küresel farkındalık ve küresel sosyal sorumluluk edinmeye yönelik önemli uygulamaları içerir (Gibson, Rimmington ve Landwehr-Brown, 2008). Ayrıca küresel vatandaş olarak nitelendirilen bireylerin, bu kimliğe uygun hareket edebilmesi için güncel politik, sosyal ve iktisadi konularını bilmesi, okuması ve kavraması beklenilir. Küresel vatandaşlık, sadece küresel konulara ilgi duymakla kalmayıp aynı zamanda küresel toplumun bir parçası olma şuuruyla görevlerinin bilincinde olan ve bu yönde de çaba ve eylem ortaya koyan bireylerin sosyal ödevlerini vurgular(Dower,2003; Parekh,2003). Dolayısıyla küresel vatandaşlık becerilerine sahip bireylerin; yaşadığı dünyayı bilmesi, tanıması, kavraması ve daha iyi bir dünya için çalışması bir vatandaşlık ödevi olarak öne çıkar. Küresel vatandaşlık becerilerine sahip birey, hem yerelde hem de evrensel ölçekte etkili ve başarılı bir insan modeli olarak toplumda yer alacaktır. Dünyadaki gelişmeleri takip eden, bu gelişmeleri kendi düşünce sistemiyle değerlendiren, küresel toplumun bir parçası olma duygusuyla hareket ettiren bu nitelikler elbette daha yaşanabilir bir dünyaya da hizmet edecektir(Çakmak ve Bulut,2019). Böylece her birey; evrensel değerler ekseninde özellikle çevresel sürdürülebilirliğe, sosyal adalete, insan haklarına ve toplumsal cinsiyet eşitliliğine dayanan, küresel bilgi ve becerilere sahip sorumlu bir vatandaş olarak hareket eder. Küresel vatandaş olarak kendini tanımlayan bireyler, herkes için daha iyi bir dünya ve geleceği teşvik etme hak ve yükümlülüklerini yerine getirme konusunda yetkinlik ve fırsat elde ederler(Torres ve Dorio, 2015).

Gelişen teknoloji dünyanın farklı bölgelerinde yaşayan farklı milletten insanları birbirine yaklaştırmıştır. İnsanlar hiç olmadığı kadar etkileşim içerisinde olduğu bir dünyada farklı kültürlerle bir arada yaşamak, birlikte çalışmak durumunda kalmıştır. Küresel vatandaşlık var olan bu durumu dünyanın geleceği lehine daha etkili ve sürdürülebilir kılmanın yol haritası olarak değerlendirilmektedir. Küresel vatandaşlık bilgi ve beceri ile etkili olmanın yanı sıra elbette bir tercihtir. Tercihleri de etkileyen tutumlardır. O halde küresel vatandaş kimliğinin benimsenmesini etkileyen önemli etkenlerden birisi kendi kimlik algımıza yön veren değerlerdir. UNESCO Genel Konferansında (2001), ortak değerler olan hoşgörü, evrensellik, karşılıklı anlayış, kültürel çeşitliliğe saygı ve barış kültürünün teşvikini teyit eden bir kararı vurguladı. Çünkü karşılıklı anlayışın, yalnızca ortak değerlere dayandırıldığı takdirde olası bir hedef olabileceğini biliyordu. Değer yargılarımızın, küresel vatandaş olma noktasında etkili olan faktörlerden en önemlilerindedir (Davies, 2006). Zira insanın kendisine karşı, topluma karşı ve ülkesine karşı tutum ve davranışlarını değer yargıları belirler. Choi ve diğerlerinin (2011) küresel vatandaşlık ile ilgili yapmış oldukları araştırmanın teorik çerçevesinde dikkat çekilen üç temel unsurundan birini de değerler oluşturmaktadır. Bireyin sahip olduğu değerler, küresel vatandaşlık kimlik algılarını destekleyen veya nasıl bir vatandaş olmalarını belirleyen önemli referans noktaları olarak hizmet eden temel itici güçlerdir. Hatta bazı eğitimciler için değerler eğitimi, küresel vatandaşlık eğitiminin en önemli nedenidir(Lee ve Leung, 2006). Değerler ve değerler eğitimi, küresel vatandaşlık eğitimi etkili kılan unsurlardan birisidir. UNESCO (2015), Küresel vatandaşlık eğitimi, öğrencilerin daha kapsayıcı, adil ve barışçıl bir dünyaya katkıda bulunabilmeleri için ihtiyaç duydukları bilgi, beceri, değer ve tutumları güçlendirmek için hem resmi hem de resmi olmayan yaklaşımlar, müfredat ve müfredat dışı müdahaleler gerektirdiğini vurgular. UNESCO'nun işaret ettiği değerler ağırlıklı olarak evrensel değerler olarak kabul edilen; karşılıklı anlayış, empati, hoşgörü gibi değerlerdir. Bu değerler, insanların eylemlerini etkiler, insanların vatandaş olarak hareket etmeye motive eder ve küresel vatandaşlar olarak kimliklerin ve eylemlerin nasıl onaylandığını etkiler(Hatley, 2018). Dutt da (2009), insan eyleminin kaynağı oldukları için değerlerin önemli olduğunu ifade eder. Değerler, eylemi motive etmenin yanı sıra, insanların hangi eylemlerin değerli olduğunu nasıl değerlendirdiği konusunda da rol oynar. Değerli gördüğü eylemlere yönelik değerleriyle motive olan birey, daha sonra toplum içinde hareket edecektir(Hatley, 2019). Bu değerler daha sonra insanların vatandaş olarak hareket etmeye nasıl motive edildiğini ve küresel vatandaşlar olarak eylemlerin nasıl onaylandığını etkiler. Bu varsayımın katılımcıların sahip oldukları değerler açısından ne derece küresel

vatandaş olduklarını belirlemeye çalıştık. Sosyal bilgiler dersinin amaçlarından birisi de iyi vatandaş yetiştirmektir. Sosyal Bilgiler öğretmenleri, öğrencilerin küresel vatandaşlık becerilerini kazanmalarında önemli bir rol oynamaktadır(Ersoy, 2013). Bundan dolayı sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bu konuda daha bilgili ve duyarlı olması beklenmektedir. Hali hazırda üniversitelerde vatandaşlık eğitimi konusunda yoğun bir müfredata tabiler. Bu sebeple konuya daha yakın olduğu düşünülen sosyal bilgiler öğretmen adayları üzerine bu çalışma yapılmıştır.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada, Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının küresel değer düzeyleri ile küresel vatandaşlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi tespit etmek amaçlanmıştır.

Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır;

- 1) Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının çok boyutlu sosyal değerler düzeyleri ve küresel vatandaşlık düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
- 2) Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının sosyal değerler düzeyleri ile küresel vatandaşlık düzeyleri arasında bir ilişki var mıdır?
- 3) Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının, çok boyutlu sosyal değerler ölçeği toplamı ve alt boyutları, küresel vatandaşlık düzeylerini yordamakta mıdır?

2. Yöntem

2.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada betimsel model kapsamında genel tarama modellerinden biri olan ilişki model kullanılmıştır. İlişkisel araştırmalar, iki veya daha fazla değişken arasındaki ilişkinin derecesini ve büyüklüğünü cevaplamaya çalışır(Ocak ve Olur, 2019). Tarama modelleri var olan bir durumu müdahale etmeden, doğrudan betimlemeyi hedefleyen çalışmalar için uygun bir araştırma türüdür. (Karasar, 2018). Bu yöntem, değişkenler arasındaki ilişkileri belirlemek, betimlemek ve muhtemel sonuçları tahmin etmek için kullanılır(Karasar,2018). Araştırmanın hedefi, değişkenler arasındaki ilişkiler olduğu için ilişki model kullanılmıştır. Dolayısıyla bu model ile bireylerin değer tercihleri ile küresel vatandaşlık düzeyleri arasındaki açıklayıcı ve yordayıcı ilişkileri çeşitli değişkenler üzerinden belirlemeyi hedeflenmektedir.

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmada, Türkiye’de bulunan üç üniversitenin eğitim fakültesi sosyal bilgiler öğretmenliği bölümlerinde öğrenim gören öğretmen adaylarının, değer düzeyleri ve küresel vatandaşlık algı düzeylerini belirlemek amacıyla 2020-2021 eğitim-öğretim döneminde öğrenim gören kişiler üzerinde yürütülmüştür. Tablo 1’de örneklem grubunda yer alan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının cinsiyete göre dağılımları verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Cinsiyet Dağılımları

Cinsiyet	N	%
Kadın	225	69.2
Erkek	97	30.3
Toplam	322	100

Çalışmaya toplam 322 sosyal bilgiler öğretmen adayı katılmıştır. Adayların 225’i kadınlardan oluşmakta ve örneklemin %69.2’sini oluşturmaktadır. Erkek katılımcıların sayısı 97 olup örneklemin %30.3’ünü oluşturmaktadır. Çalışmada örneklemin büyük bir bölümünü kadın öğretmen adaylarının oluşturduğu görülmektedir.

2.3. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada iki veri toplama aracı kullanılmıştır. Bunlardan birisi Morais ve Ogden (2011) tarafından geliştirilen Küresel Vatandaşlık Ölçeği (KVÖ)'nin Şahin ve Çermik (2014) tarafından Türkçeye uyarlandığı ve geçerlik-güvenirlik analizlerini yapıldığı ölçektir. Ölçeğin güvenilirliği için iç tutarlık, iki yarı ve test tekrar test teknikleri uygulanmış ve bu süreç sonunda da ölçeğin güvenilirlik katsayıları Cronbach alpha .76, Sperman Brown iki yarı güvenilirlik katsayısı .75 ve test tekrar test güvenilirlik katsayısı .75 olarak bulunmuştur. Ulaşılan sonuçlar neticesinde Küresel Vatandaşlık Ölçeğinin, Türkiye'de uygulanabilecek güvenilir ve geçerliliği bulunan bir ölçme aracı olduğu sonucuna ulaşılmıştır." (Şahin ve Çermik, 2014)

Diğer veri toplama aracı ise Bolat (2013) tarafından geliştirilen "Çok Boyutlu Sosyal Değerler Ölçeği" dir. "Türkiye'de de geçerliğini sürdüren ve önemli değerleri de içeren "Çok Boyutlu Sosyal Değerler Ölçeği" ile ulaşılan veriler ışığında yapılan analizler ile veri toplama aracının geçerlilik ve güvenilirliği sağladığına dair sonuca ulaşılmıştır. İlgili ölçme aracının geçerlik ve güvenilirlik sonuçlarına göre, ölçeğin geliştirilme amacı olan "sosyal değerleri ölçebilme" özelliğine sahip olduğu görülmektedir. Ölçeğin geçerlik ve güvenilirliğinin test edilmiştir. Yapılan analizlerle ölçeğin 6 farklı boyuta ayrıldığı ve bu boyutlar içinde dağılan toplam 42 sosyal değer ifadesinin yer aldığı görülmüştür. Ölçek; 1.Aile Değerleri Boyutu, 2.Bilimsel Değerler Boyutu, 3.Çalışma-İş Değerleri Boyutu, 4.Dini Değerler Boyutu, 5.Geleneksel Değerler Boyutu, 6.Siyasi Değerler boyutu'nun dahil olduğu çok boyutlu bir yapıya sahiptir. Ölçeği alt boyutların güvenilirlikleri hesaplanmış ve netice itibarıyla Cronbach alpha iç tutarlılık değerleri sırasıyla "0.70, 0.71, 0.72, 0.73, 0.76, 0.78," olarak hesaplanmıştır. Bu değerlerin de iç tutarlılık değeri açısından ölçeğin geneli için yeterli olduğu sonucuna ulaşılmıştır." Ayrıca araştırmacı tarafından geçerlilik ve güvenilirlik analizi yapılmış ve "Verilerin Analizi" başlığı altında sıralanmıştır.

2.4. Verilerin Analizi

Araştırmada kullanılan Morais ve Ogden (2011) tarafından geliştirilen Şahin ve Çermik (2014) tarafından Türkçeye uyarlanıp, geçerlik ve güvenilirlik analizleri yapılan Küresel Vatandaşlık Ölçeği (KVÖ) ile Bolat (2013) tarafından geliştirilen "Çok Boyutlu Sosyal Değerler Ölçeğinden elde edilen verilerin analizinde SPSS 21 programı kullanılmıştır. Bu doğrultuda;

- Araştırma grubunu oluşturan öğretmen adaylarının demografik özelliklerini betimleyici frekans ve yüzde dağılımları çıkarılmış, verilerin güvenilirliğine ve normalliğine ilişkin Cronbach alpha değerleri ile normallik testlerinden Kolmogorov-Smirnova ve Shapiro-Wilk sonuçlarına ulaşılmıştır. Uygulanan ölçekler ve elde edilen verilerin güvenilirliğine ilişkin bilgiler tablo1'de gösterilmiştir.

Tablo 2. Küresel Vatandaşlık Ölçeği Verilerinin Güvenirliğine İlişkin Bilgiler

Reliability Statistics		
Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
.878	.876	31

Tarafımızca tekrarlanan Cronbach Alpha testi sonucunda güvenilirliği 0,876 olduğu görülmektedir. 0.60 ve üstü Cronbach Alfa katsayısını sağlaması veri toplama aracının güvenilir olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla veri toplama aracının güvenilir olduğu söylenebilir(Kalaycı, 2010).

Tablo 3. Çok boyutlu Sosyal Değerler Ölçeği Verilerinin Güvenirliğine ilişkin Bilgiler

Reliability Statistics		
Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
.800	.847	42

Çok Boyutlu Sosyal Değerler Ölçeğinin uyarlayıcısı olan araştırmacının ortaya koyduğu Cronbach Alpha testi sonucuna ek olarak tarafımızca tekrarlanan Cronbach Alpha testi sonucunda güvenirliliği 0,800 olduğu görülmektedir. 0.60 ve üstü Cronbach Alfa katsayısını sağlaması veri toplama aracının güvenilir olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla veri toplama aracının güvenilir olduğu söylenebilir(Kalaycı, 2010).

- Örneklem grubunu oluşturan öğretmen adaylarının “Küresel Vatandaşlık Ölçeği” ve alt boyutlarından aldıkları puanları ile “Çok Boyutlu Sosyal Değerler Ölçeği” ve alt boyutlarından aldıkları puanlarının; cinsiyet değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için bağımsız grup t testi, ANOVA analizi kullanılmıştır.
- “Küresel Vatandaşlık Ölçeği” ve “Çok Boyutlu Sosyal Değerler Ölçeği” ve bununla birlikte alt boyutlara ait almış oldukları puanlar arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını belirlemek üzere Pearson Çarpım Moment Korelasyon analizi yapılmıştır.

3. Bulgular

Cinsiyet Değişkenine İlişkin Küresel Vatandaşlık ve Çok Boyutlu Sosyal Değerler Ölçeği T Testi Bulguları

Tablo 4’de cinsiyet değişkenine ilişkin küresel vatandaşlık ölçeği t testi sonuçları, tablo 5’de ise yine cinsiyet değişkenine ilişkin çok boyutlu sosyal değerler ölçeği t testi sonuçları incelenmiştir.

Tablo 2. Cinsiyet Değişkenine İlişkin Küresel Vatandaşlık Ölçeği T Testi Sonuçları

Ölçek ve Alt Boyutları	Cinsiyet	N	Ss	Sd	t	p	
Sosyal Sorumluluk	Kadın	225	4.05	0.60	320	2.093	.026
	Erkek	97	3.88	0.71			
Küresel Yetkinlik	Kadın	225	3.56	0.45	320	.526	.973
	Erkek	97	3.58	0.46			
Küresel Sivil Katılım	Kadın	225	3.14	0.79	320	-.255	.800
	Erkek	97	3.17	0.72			
Küresel Vatandaşlık Ölçeği	Kadın	225	3.45	0.46	320	.052	.668
	Erkek	97	3.46	0.43			

Bağımsız örneklem t testi, erkek ve kadın katılımcıların küresel vatandaşlık ölçeği ve ölçeğin alt boyutlarına ilişkin farklarını ortaya koymak için kullanılmıştır. Analiz sonucunda, ölçeğin sosyal sorumluluk [$t(320) = 2.093$; $p < .05$] alt boyutunda kadınlar lehine anlamlı bir farklılık olduğuna dair bir bulgu varken, küresel yetkinlik [$t(320) = -.526$; $p > .05$] ve küresel sivil katılım [$t(320) = -.253$; $p > .05$] alt boyutlarıyla ölçeğin genelinde [$t(320) = -.255$; $p > .05$] anlamlı bir fark tespit edilememiştir. Bu sonuçlara göre, Kadın katılımcıların küresel vatandaşlık düzeyleri, erkek katılımcılara göre daha yüksek olmasına rağmen fark, istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Tablo 5. Cinsiyet Değişkenine İlişkin Çok Boyutlu Sosyal Değerler Ölçeği T Testi Sonuçları

Ölçek ve Alt Boyutları	Cinsiyet	N	Ss	Sd	t	p	
Aile Değerleri	Kadın	225	3.95	0.41	320	-.419	.975
	Erkek	97	3.97	0.40			
Bilimsel Değerler	Kadın	225	4.02	0.52	320	-.474	.636
	Erkek	97	4.05	0.42			
İş Değerleri	Kadın	225	4.01	0.46	320	-.355	.723
	Erkek	97	4.03	0.44			
Dini Değerler	Kadın	225	4.41	0.43	320	1.332	.184
	Erkek	97	4.34	0.43			
Geleneksel Değerler	Kadın	225	4.49	0.38	320	3.964	.000
	Erkek	97	4.28	0.50			
Siyasi Değerler	Kadın	225	3.37	0.30	320	-2.136	.033
	Erkek	97	3.46	0.34			
Toplam Değerler	Kadın	225	3.98	0.26	320	.266	.791
	Erkek	97	3.97	0.27			

Bağımsız örneklem t testi, erkek ve kadın katılımcıların Çok Boyutlu Sosyal Değerler Ölçeğine ilişkin farklarını ortaya koymak için kullanılmıştır. Analiz sonucunda, ölçeğin genelinde $[t(320) = .266; p > .05]$ anlamlı bir fark tespit edilememiştir.

Korelasyon Analizine İlişkin Bulgular

Tablo 6. Küresel Vatandaşlık Ölçeği ile Çok Boyutlu Sosyal Değerler Ölçeği Toplam Puanları Arasındaki İlişkiyi Gösteren Pearson Momentler Çarpım Korelasyonu Sonuçları.

	N	$\bar{x}$	Ss	R	p
Küresel Vatandaşlık Ölçeği	322	3.46	0.448	.211**	.000
Çok Boyutlu Sosyal Değerler Ölçeği	322	3.97	0.268		

Küresel Vatandaşlık Ölçeği toplam puanları ile Çok Boyutlu Sosyal Değerler Ölçeği toplam puanları arasında pozitif yönde ve anlamlı düzeyde bir ilişki vardır. ($r = .211, p < .05$).

Regresyon Analizine İlişkin Bulgular

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının değer tercihlerinin küresel vatandaşlık düzeylerini yordamasına ilişkin “Çoklu Regresyon Analizi” yapılmış ve sonuçlar Tablo 21’de sunulmuştur.

Tablo 7. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Çok Boyutlu Sosyal Değerler Düzeylerinin Küresel Vatandaşlık Düzeylerini Yordamasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Yordanan Değişken	Yordayan Değişkenler	B	Ss	B	t	P
Küresel Vatandaşlık Düzeyi	Sabit Değer	2.064	.380		5.432	.000**
	Aile Değerleri	-.011	.070	-.010	-.164	.870
	Bilimsel Değerler	.146	.057	.162	2.580	.010
	Çalışma-İş Değerleri	.019	.064	.020	.298	.766
	Dini Değerler	.025	.068	.025	.372	.710
	Geleneksel Değerler	.066	.068	.064	.977	.329
	Siyasi Değerler	.109	.084	.078	1.291	.198

$R = .241, R^2 = .058,$

Adjusted $\Delta R^2 = .039, F = 3.120, p = .000, **p < .01$

Tablo 7 incelendiğinde; çok boyutlu sosyal değerler ölçeğinin; aile değerleri, bilimsel değerler, çalışma-iş değerleri, dini değerler, geleneksel değerler, siyasi değerler alt boyutlarının sosyal bilgiler öğretmen adaylarının küresel vatandaşlık düzeylerini istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordayıp yordamadığına dair

istatistiksel sonuçlar görülmektedir. Regresyon katsayılarına yönelik t değerleri incelendiğinde, çok boyutlu sosyal değerler ölçeğinin bilimsel değerler alt boyutunun, küresel vatandaşlık düzeyini, istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordadığı görülmektedir. Çok boyutlu sosyal değerler ölçeğinin diğer alt boyutları ise, küresel vatandaşlığı anlamlı düzeyde yordamadığı görülmektedir ($R=.241$, $R^2=.058$, Adjusted $\Delta R^2=.039$, $F= 3.120$, $p=000$, $**p<.01$). Bu doğrultuda; bağımsız değişkenler, küresel vatandaşlık düzeyindeki toplam varyansın yaklaşık %3'ünü açıkladığı söylenebilir.

4. Tartışma ve Sonuç

Bu araştırmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının, değer tercihleri ile küresel vatandaşlık düzeylerinin farklı değişkenler açısından sonuçları ortaya konulmuştur. İlk olarak cinsiyet değişkenine ilişkin küresel vatandaşlık ve değer tercihleri belirlenmeye çalışılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre; kadın katılımcıların küresel vatandaşlık düzeyleri, erkek katılımcılara göre daha yüksek olmasına rağmen fark, istatistiksel olarak anlamlı değildir. Bu durum, Çok Boyutlu Sosyal Değerler Ölçeğine ilişkin yapılan analiz sonucunda da böyledir ve ölçeğin genelinde anlamlı bir fark tespit edilememiştir. Küresel Vatandaşlık Ölçeği toplam puanları ile Çok Boyutlu Sosyal Değerler Ölçeği toplam puanları arasında pozitif yönde ve anlamlı düzeyde bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca regresyon katsayılarına yönelik t değerleri incelendiğinde, çok boyutlu sosyal değerler ölçeğinin bilimsel değerler alt boyutunun, küresel vatandaşlık düzeyini, istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordadığı görülmektedir. İlgili alanyazında küresel vatandaşlığı odağına alan sosyal bilgiler sınıfları veya programlarına yönelik benzer çalışmalara rastlamak mümkündür. Konu ile ilgili birçok çalışma küresel vatandaşlık eğitiminde sosyal bilgiler programlarının önemine işaret etmektedir (Alazmi, 2022; Carmona, Guerra ve Hofhuis, 2022; Davies ve Pike, 2009; Goren ve Yemini, 2017; Myers, 2016; Myers, 2006; Moon ve Koo, 2011; Ortloff, 2011; Shiveley 2014). Yine farklı değişkenler açısından küresel vatandaşlık düzeyleri incelenmiş ve en çok çalışılan cinsiyet değişkeninin küresel vatandaşlık düzeyleri üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığını tespit eden araştırmaların ağırlıkta olduğu görülmüştür (Çakmak, Bulut ve Taşkıran, 2015; Altıkulaç, 2016; Kayışoğlu, 2016; Temel, 2016; Bulut, 2019; Koçoğlu ve Kaya, 2020).

Değerler ile donatılan birey ve bu bireylerden oluşan toplum daha net bir çerçevede varlığını sürdürür. Bu değerler daha sonra insanların vatandaş olarak nasıl davranması gerektiğini ve küresel vatandaşlar olarak davranışlarını nasıl sergilemelerini belirler. Değerler, davranışların sosyal düzenleyicileri olarak hareket eder (Hatley, 2019). Bazı değerler silsilesi, küresel vatandaşlığı güçlendirip, küresel davranışlarını belirleyici bir role sahipse bazı değerler ise bireyin küresel vatandaş olarak etkin olmasının önünde engel olur (Tully, 2014). Katılımcıların değer tercihlerinin küresel vatandaşlık düzeyleri üzerindeki etkisine ilişkin dikkat çekici sonuçlara ulaşılmıştır. Çok boyutlu sosyal değerler ölçeği alt boyutlarından olan bilimsel değerlere ilişkin eğilimleri yüksek olan katılımcıların küresel vatandaşlık düzeylerinin de yüksek olduğu belirlenmiştir. Başka bir araştırmada; hayır işleriyle uğraşan ve çeşitliliğe, empatiye ve yardıma değer veren bireylerin küresel vatandaşlık düzeylerinin de yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Plante, Roberts, Reysen ve Gerbasi, 2014). Zaten iyi bir küresel vatandaş olmak, doğası gereği pozitif temel değerleri bulmayı, ifade etmeyi ve uygulamayı içeren bir süreçtir (Waddock ve Smith, 2000). Bazı değer kümelerine ise küresel vatandaşlığın gelişimini sınırlandırabilmektedir. Mesela inanç değerlerin bireylerin vatandaşlık kimlik algılarında meydana getirdiği etkiyi anlamamız açısından İsrail'de yapılan bir çalışma bizlere kapı aralayacaktır. Bu çalışmaya göre; marjinalleştirilmiş gruplar (Filistinli Arap) için küresel vatandaşlık, küresel bir topluma ait olma duygusunu güvence altına almanın bir yolu olarak görülüyor. Halihazırda iyi kaynaklara sahip sosyal gruplar (seküler Yahudi) için küresel vatandaşlık, küresel gelecekleri teşvik etmenin bir yolu olarak görülüyor. Bu arada, İsrail'deki Yahudi dini azınlık için ise küresel vatandaşlık, ulusal kimliğe ve dini değerlere yönelik bir tehdit olarak görülüyor (Goren, Maxwell ve Yemini 2019). Scott ve Cnaan (2020), tarafından yapılan bir araştırmada ise dini inançların ve dini davranışların, bireyler ile dünya vatandaşlığı özdeşleşmeleri arasındaki etkilere aracılık ettiğini göstermektedir. Yani dini inançlar ve dini uygulamalarla özdeşleşen gençlerin küresel vatandaşlık ilkelerine uyum sağlama olasılıklarının daha düşük olduğu belirlenmiştir. Bilimsel okuryazarlığın küresel vatandaşlığı teşvik etmekteki gücünü ortaya koyan çalışmalarda vardır (Marino ve Hayes, 2012).

Sonuç olarak değişen ve küreselleşen dünya ile beraber insanların değer yargıları ve dünyaya bakış açıları değişmektedir. Bununla beraber küresel vatandaşlık da yükselen trendini korumakta ve birçok ülkenin ve uluslararası kuruluşların eğitim politikalarında varlığını sürdürmektedir. Her bireyin veya toplumun vatandaşlık kimlik oluşumunun temelinde değerler yatar. Sahip olduğumuz değerler bir şeye karşı

yakınlığımızı veya uzaklığımızı belirler. Dünyanın yaşadığı etkileşimle beraber giderek küçülmesi insanları ortak değerler etrafında toplamaya başlamıştır. Evrensel değerlerin ortak değer olarak yer edinmesi de küresel sorunlara ortak eylem anlayışı geliştirir. Bilimsel değerlere ve genel olarak evrensel değerlere sahip bireylerin küresel vatandaşlık düzeyleri de bununla açıklanır.

Etkileşimin hızının küresel çapta giderek artması bizleri birer dünya ülkesi vatandaşı haline getirmektedir. Bugün yaşanan covid 19 salgını başta olmak üzere birçok zorluk küresel vatandaşlık kavramının gelişiminde önemli engeller olarak hissedilmektedir. Bunun yanı sıra küresel vatandaşlık kavramına yüklenen farklı anlamlar da bu kavramın evrensel ve geniş kesimlerce kabul edilebilir bir kavram olmasının önündeki engeller olarak kabul edilebilir. Alanyazında da görüleceği gibi küresel vatandaşlık, farklı ideolojilerin baskısı altında ortak bir içerik ve eylem biçimini bulmaya çalışmaktadır (Estelles ve Fischman Gustavo, 2020; Torres ve Bosio, 2020; Pashby, Costa, Stein ve Andreotti, 2020; Schattle, 2008). Küresel vatandaşlık, farklı perspektiflerin gölgesinde anlam sınırlarını çizmeye çalışırken bu çalışma ile Türkiye’de eğitimin öznelereinden biri olan öğretmen adaylarının sahip olduğu değerlerin, küresel vatandaşlık düzeyleri ile arasındaki ilişkiyi tespit etmesi amaçlanmıştır. Katılımcıların değer tercihleri elbette küresel vatandaşlık düzeyleri ile doğrudan ilişkilidir. Çok boyutlu sosyal değerler ölçeği kapsamında katılımcıların bilimsel değer tercihleri ise küresel vatandaşlık gelişimini etkileyen önemli bir göstergedir.

Kaynaklar

- Alazmi, H. S. (2022). Leveraging international experts’ perspectives to reframe citizenship in Social Studies Curriculum during the globalisation era: shifting to a global citizenship education. *Globalisation, Societies and Education*, 20:3, pages 291-309.
- Altıkulaç, A. (2016). Patriotism and global citizenship as values: A research on social studies teacher candidates. *Journal of Education and Practice*, 7 (36), 26-33.
- Aslan, F. (2021). 2010 ve 2018 ortaöğretim din kültürü ve ahlak bilgisi öğretim programlarında yer alan değerler eğitimi anlayışlarının karşılaştırılması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*. Kayseri.
- Bulut, B. (2019). Correlation between global citizenship and sustainable development awareness levels of pre-service teachers. *International Online Journal of Educational Sciences*, 11 (3), 279-293
- Carmona, M., Guerra, R. & Hofhuis, J. (2022). What does it mean to be a “citizen of the world”: A prototype approach. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, <https://doi.org/10.1177/00220221221088332>
- Clifford, V., & Montgomery, C. (2017). Designing an internationalised curriculum for higher education: embracing the local and the global citizen. *Higher Education Research and Development*, 36(6), 1138-1151. <https://doi.org/10.1080/07294360.2017.1296413>
- Choi, K., Lee, H., Shin, N., Kim, S. W., & Krajcik, J. (2011). Re-conceptualization of Scientific literacy in South Korea for the 21st century. *Journal of Research in Science Teaching*, 48(6), 670-697.
- Çakmak, Z. , Bulut, B. & Taşkıran, C. (2015). A study on the relationship between global citizenship perceptions and internet use of social studies pre-service teachers. *Adiyaman University Journal of Educational Sciences*, 5 (1), 99-112. DOI: 10.17984/adyuebd.34905
- Davies, L. (2006). Global citizenship abstraction or framework for action. *Educational Review*, 58(1), 5-25.
- Dower N (2003). *Introduction to global citizenship*. Edinburgh University Press: Edinburgh.
- Dutt, S. (2009). Striving to promote shared values: UNESCO in the troubled world of the twenty-first century. *India Quarterly: A Journal of International Affairs*, 65 (1), 83–95.
- Ersoy, A. F. (2013). Global citizenship education in social studies: Experiences of Turkish teachers and students in international conflict and war. *Journal of Qualitative Research in Education*, 1(1), 7-30. [Online]: www.enadonline.com, <http://dx.doi.org/10.14689/issn.2148-2624>.
- Estellés, Marta and Gustavo E. Fischman (2020). Imagining a Post-COVID-19 Global Citizenship Education. *Praxis Educativa*, 15: 1–14. <https://doi.org/10.5212/PraxEduc.v.15.15566.051>.
- Gaudelli, W. (2016). *Global Citizenship Education: Everyday Transcendence*. 10.4324/9781315683492.
- Gibson, K. L, Rimmington G. M. & Landwehr-Brown, M. (2008). Developing global awareness and responsible world citizenship with global learning. *Roeper Review*, 30(1), 11-23. <http://dx.doi.org/10.1080/02783190701836270>.
- Goren, H. & Yemini, M. (2017). Global citizenship education redefined – A systematic review of empirical studies on global citizenship education. *International Journal of Educational Research*, 82(1), 170-183.

- Hatley, J. (2019). Universal values as a barrier to the effectiveness of global citizenship education: A multimodal critical discourse analysis. *International Journal of Development Education and Global Learning*, 11 (1): 87–102. DOI <https://doi.org/10.18546/IJDEGL.11.1.06>
- Hatley, J. (2018). *The values of global citizenship education and implications for social justice*. [Doctoral Thesis]. Lancaster University. <https://doi.org/10.17635/lancaster/thesis/35>
- Kayıoğlu, N. B. (2016). Investigation of Global Citizenship Levels of Pre-Service Physical Education Teachers. *Educational Research and Reviews*, 11 (6): 299–306. <https://doi.org/10.5897/ERR2015.2661>.
- Koçoğlu, E. and Bahadır K. (2020). Analyzing the Relation between the Sense of Citizenship and Global Citizenship in the Context of Students of Higher Education Institution. *African Educational Research Journal*, 8 (3): 627–39. <https://doi.org/10.30918/AERJ.83.20.140>.
- Lee, W. O. & Leung, S. W. (2006). Global citizenship education in Hong Kong and Shanghai secondary schools: ideals, realities and expectations. *Citizenship Teaching and Learning*, 2 (2), 68-84.
- Marino, M.T., Hayes, M.T. (2012). Promoting inclusive education, civic scientific literacy, and global citizenship with videogames. *Cult Stud of Sci Educ*, 7, 945–954. <https://doi.org/10.1007/s11422-012-9429-8>
- Moon, BJ, Koo, JW (2011). Global citizenship and human rights: a longitudinal analysis of social studies and ethics in Republic of Korea. *Comparative Education Review*, 55(4): 574–599.
- Myers, J. P. (2006) Rethinking the social studies curriculum in the context of globalization: education for global citizenship in the U.S. *Theory & Research in Social Education*, 34:3, 370-394, DOI: 10.1080/00933104.2006.10473313
- Myers, J. P. (2016). Charting a democratic course for global citizenship education: Research directions and current challenges. *Education Policy Analysis Archives*, 24, 55. <https://doi.org/10.14507/epaa.24.2174>
- Ortloff D. H. (2011) Moving the borders: multiculturalism and global citizenship in the German social studies classroom. *Educational Research*, 53:2, 137-149, DOI: 10.1080/00131881.2011.572362
- Parekh, B. (2003). Cosmopolitanism and global citizenship. *Review of International Studies*, 29(1), 3–17. <http://www.jstor.org/stable/20097831>
- Pashby, K. Costa, M., Stein, S. & Andreotti, V. (2020). A Meta-review of typologies of global citizenship education. *Comparative Education*, 56:2, 144-164, <https://doi:10.1080/03050068.2020.1723352>.
- Plante, C. N., Roberts, S. E., Reysen, S., & Gerbasi, K. C. (2014). “One of us”: Engagement with fandoms and global citizenship identification. *Psychology of Popular Media Culture*, 3(1), 49–64. <https://doi.org/10.1037/ppm0000008>
- Temel, C. (2020). A study of global citizenship levels of Turkish university students according to different variables (youth camp leaders sample). *Educational Research and Reviews*, 11 (17): 1689–95. <https://doi.org/10.5897/ERR2016.2972>.
- Torres, C. A. and Basio, E. (2020). Riflessioni critiche sul concetto di educazione alla cittadinanza globale. Dialogo con Carlos Alberto Torres sulla formazione universitaria negli Stati Uniti. *Encyclopaideia*, Vol. 24 (56): 107–17. <https://doi.org/10.6092/ISSN.1825-8670/10742>.
- Torres, C. A. (2015). Global citizenship education and global peace opportunities in achieving peace through GCED. *Paper presented to the 2nd UNESCO Forum on Global Citizenship Education: Building Peaceful and Sustainable Societies—Preparing for post-2015*, UNESCO Headquarters in Paris, France, 28–30 January 2015.
- Tully, J. (2014). *On Global Citizenship: James Tully in dialogue*. London: Bloomsbury Academic
- Salter, P. & Halbert, K. (2017). *Constructing the [parochial] global citizen*, *Globalisation, Societies and Education*, 15(5), 694–705, <doi.org/10.1080/14767724.2016.1264290>
- Shiveley, J. M. (2014). Teaching for democratic citizenship: Arriving at a guiding question for pedagogical practice. *Social Studies Research and Practice*. 9 (3): 81 – 87. DOI:10.1108/ssrp-03-2014-b0006
- Waddock, S. A. and Smith N. (2000). Relationships The Real Challenge of Corporate Global Citizenship. *Business and Society Review*. <doi:10.1111/0045-3609.00064>.
- Xiong, Y. & Li, M. (2017). Citizenship education as NGO intervention: turning migrant children in Shanghai into ‘new citizens’. *Citizenship Studies*, 21:7, 792-808, DOI: 10.1080/13621025.2017.1353741

Etik, Beyan ve Açıklamalar

---

1. Etik Kurul izni ile ilgili;

Bu çalışmanın yazar/yazarları, Fırat Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu'nun tarih 09.01.2020 sayı 01 ve karar 11 ile etik kurul izin belgesi almış olduklarını beyan etmektedir.

2. Bu çalışmanın yazar/yazarları, araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyduklarını kabul etmektedir.

3. Bu çalışmanın yazar/yazarları kullanmış oldukları resim, şekil, fotoğraf ve benzeri belgelerin kullanımında tüm sorumlulukları kabul etmektedir.

4. Bu çalışmanın benzerlik raporu bulunmaktadır.
